ONLINE JOURNAL
E-ISSN:3060-5490

INSTITUTE OF UZBEK NATIONAL
MUSICAL ART NAMED AFTER YUNUS RAJABI

Milliy Madaniyat Jurnali - Журнал Национальной Культуры

Journal of national CULTURE

Received: 27.05.2026 · Accepted: 26.07.2026 · Published: 04.09.2026
DOI: https://doi.org/10.64681/2z9n0z35

ilmiy uslubiy jurnali – научно-методический журнал – research and methodological journal

Yunus Rajabiy nomidagi O‘zbek milliy musiqa san’ati instituti
MILLIY MADANIYAT JURNALI, 2 (3), 2026
www.jnculture.uz

O‘zbek an’anaviy g‘ijjak ijrochiligida nola, qochirim va kamon yuritish usullarining badiiy ahamiyati

(Artistic significance of nola, qochirim, and bowing techniques in traditional Uzbek ghijjak performance)

Muhiddin Usmonov

Department of Vocal and Instrumental Performance
The Institute of Uzbek national musical art named after Yunus Rajabiy,
100001, Mustaqillik, 1.
Uzbekistan/Tashkent

Annotatsiya

Maqolada o‘zbek an’anaviy g‘ijjak ijrochiligining badiiy ifoda tizimi uchta o‘zaro bog‘liq vosita – nola, qochirim va kamon harakati orqali tahlil qilinadi. Masala cholg‘u tarixini takrorlash bilan cheklanmay, sozandaning intonatsion qarori, tovushni olib borish usuli hamda musiqiy jumla mazmunini eshittirish mas’uliyati doirasida qo‘yiladi. K. Mirzayevning ansambl ijrochiligi bo‘yicha qo‘llanmasi, Q. Nazirovning g‘ijjakka oid o‘quv nashri va I. Abdullayevning milliy cholg‘ular bezaklari haqidagi ilmiy maqolasi bibliografik hamda nazariy tayanch bo‘lib xizmat qiladi. An’anaviy sozlash amaliyoti bilan ta’lim muassasalarida qo‘llanadigan akademik sozlashni bir xil tushuncha deb qabul qilmaslik lozimligi izohlanadi. Nola tovushning ichki tebranishi, qochirim ohangning bezakli burilishi, kamon harakati esa artikulyatsiya va dinamik yo‘nalishni boshqarish vositasi sifatida ta’riflanadi. Bu tavsiflar amaliy kuzatuv mezonlari sifatida taklif qilinadi; ular muayyan ijrochining yozuvini laboratoriya usulida o‘lchash natijasi sifatida berilmaydi. Maqolada sozanda va jo‘rnavoz o‘rtasidagi musiqiy muvozanat, parda aniqligi, bezakni me’yorida qo‘llash va iboraning nafasga o‘xshash yaxlitligini saqlash masalalari yoritiladi. Yakunda an’anaviy g‘ijjak darslarida tinglash, tovush chiqarish, bezakni joylashtirish va ansambl uyg‘unligini tekshirishga mo‘ljallangan bosqichli mashg‘ulot yo‘li tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: g‘ijjak, sozandalik, nola, qochirim, kamon, parda, bezak, ijro maktabi, ansambl.

Abstract

This study examines expressive resources of the traditional Uzbek ghijjak through three interacting techniques: nola, qochirim, and bow control. Its central question is how ornaments and sound production contribute to the direction and meaning of a musical phrase, beyond their value as displays of technical proficiency. The discussion draws on Komiljon Mirzayev’s educational work on instrumental ensembles, the published bibliographic record of Qahramon Nazirov’s ghijjak

textbook, and I. Abdullayev's article on ornamentation in Uzbek instruments. Particular care is taken to distinguish traditional instrumental tuning from academic practice rather than assuming that every historical or contemporary performer uses an identical arrangement. Nola is considered as an expressive inflection of a sustained tone, qochirim as a shaped ornamental turn, and the bow as a means of organizing articulation, duration, and dynamic continuity. These descriptions are proposed as analytical categories and should not be mistaken for laboratory measurements of individual musicians. The article discusses intonation, the placement and density of ornaments, the audible relation between principal voice and accompaniment, and the integrity of phrase endings. It presents a staged teaching procedure that moves from open and stopped tones toward controlled bow changes, meaningful ornamentation, comparative listening, and ensemble integration. The conclusion stresses that stylistic credibility depends on purposeful coordination of both hands and on sensitivity to the melodic context in which a technique is used.

Keywords: ghijjak, instrumental performance, nola, qochirim, bowing, intonation, ornamentation, ensemble.

Аннотация

В статье рассматриваются выразительные возможности традиционного узбекского гиджака через взаимодействие трёх исполнительских средств: нола, кочирим и ведение смычка. Цель исследования заключается в объяснении их художественной функции в музыкальной фразе, а не в простом перечислении технических приёмов. Для анализа привлечены сведения из пособия Комилжона Мирзаева об ансамблевом исполнительстве, библиографические данные учебного издания Кахрамона Назирова, посвящённого гиджаку, и статья И. Абдуллаева об орнаментике национальных инструментов. Отдельно обсуждается различие между настройкой инструмента в традиционной практике и в академическом обучении, поскольку эти системы не должны безоговорочно смешиваться. Нола трактуется как средство интонационного оживления протяжённого звука, кочирим – как разновидность мелодического украшения, а движение смычка – как способ формирования артикуляции, длительности и динамической линии. Подчёркивается, что художественная убедительность рождается из их согласованного применения и зависит от характера произведения, регистра, темпа и взаимодействия с сопровождающими музыкантами. В работе разграничиваются опубликованные сведения и методические предложения автора; количественных акустических измерений конкретных записей не проводилось. Предлагается практическая последовательность работы для студентов: чистое интонирование, связность смычка, осознанная орнаментация, анализ различных исполнений и ансамблевое музицирование. Результаты могут быть использованы при дальнейшем изучении

исполнительских школ и при разработке учебных заданий по традиционным струнно-смычковым инструментам Узбекистана.

Ключевые слова: гиджак, инструментальное исполнительство, нола, кочирим, смычок, интонация, орнаментация, ансамбль.

O‘zbek sozandaligi an’analarida kuy mazmunining sezilarli qismi nota balandligi va davomiyligidan tashqarida, tovushning qanday tug‘ilishi va qanday tugallanishida namoyon bo‘ladi. G‘ijjak ana shu badiiy imkoniyatni ayniqsa aniq ko‘rsatadigan cholg‘ulardan biridir. Uning tovushi kamon harakati bilan davomli shakllanadi, chap qo‘l barmoqlari esa pardalararo nozik o‘tishlarni hosil qiladi. Ijroning ta’sirchanligi ikki qo‘lning mexanik tezligidan ko‘ra ularning musiqiy jumla ma’nosiga muvofiq ishlashiga bog‘liq. G‘ijjakka xos ijroviy bezaklar tasvirida «nola» va «qochirim» atamalari tez-tez tilga olinadi. Ammo ayni atamalar umumiy maqtov yoki «chiroyli ijro»ning noaniq o‘rnini bosib qolsa, ular ilmiy tahlilga yordam bera olmaydi. Ushbu maqolada bezaklarning vazifasi ularning joylashuvi, vaqtga munosabati va kamon bilan bog‘lanishi orqali izohlanadi. I. Abdullayevning milliy cholg‘ulardagi nola va qochirim haqidagi tadqiqoti bunday savol qo‘yish uchun nazariy kontekst yaratadi [3, 289–292-b.]. Sozandalik darsida tekshirish mumkin bo‘lgan tasnif va amaliy kuzatish mezonlarini ishlab chiqishda g‘ijjak sozining barcha tarixiy maktablarini qamrab oldik yoki muayyan ijro yozuvlarini akustik dasturda tahlil qildik, deb da’vo qilinmaydi. Maqola adabiyotlarga tayangan tavsif, instrumental harakatning mantiqiy tahlili va pedagogik takliflarni birlashtiradi. Har bir amaliy ko‘rsatma muayyan kuyning xarakteri va ijrochi tayyorgarligiga moslashtirilishi zarur.

G‘ijjakning ijro muhiti va sozlash masalasi. K. Mirzayevning «Sozandalar ansambli» qo‘llanmasi g‘ijjakni o‘zbek cholg‘ulari jamoasining muhim tarkibiy qismi sifatida izohlaydi va uning turli davrlardagi ijro amaliyotiga to‘xtaladi [1, 44–46-b.]. Unda an’anaviy ijro usullari bilan professional sozandalik maktabi

o‘rtasidagi ayrim farqlarni kuzatish mumkin. Bu ma’lumot kuylarning yakka ijroda ham, ansambl tarkibida ham o‘z badiiy vazifasini o‘zgartirishi mumkinligini ko‘rsatadi. Sozlash masalasida ehtiyotkorlik alohida zarur. Mirzayev an’anaviy g‘ijjakda kvartaga tayangan sozlashga murojaat qilinishi va o‘quv-amaliyotning boshqa ko‘rinishlarida kvinta munosabatiga asoslangan sozlash ham qo‘llanishini qayd etadi [1, 45–46-b.]. Mazkur farqni faqat «eski» va «yangi»ning oson qarama-qarshiligi sifatida tushuntirib bo‘lmaydi. Torlar orasidagi munosabat ijrochining qo‘l joylashuvi, ochiq tor imkoniyatlari va bezakning bajarilish qulayligiga ta’sir etishi mumkin. Biroq bitta sozlash turini barcha hududlar yoki barcha ustoz maktablari uchun majburiy me’yor sifatida e’lon qilishdan tiyilish kerak.

K. Mirzayev g‘ijjakning tarixiy sozlanishini izohlarkan, «Uch torli g‘ijjaklar ham kvarta oralig‘ida sozlangan» deb qayd etadi [1, 45-b.]. Bunday ma’lumot cholg‘uning tarixiy rivojlanishiga taalluqli; uni hozirgi har bir ijrochi uchun yagona sozlash qoidasi deb bo‘lmaydi.

Shu muallifning zamonaviy ijrochilik haqidagi kuzatuvida «g‘ijjak chalishda kvarta sozidan ko‘proq foydalanadilar» deyiladi [1, 46-b.]. Qaysi sozlash varianti tanlanishi ijro maktabi va badiiy vazifaga bog‘liq holda aniqlanishi kerak.

G‘ijjak tarixi haqida gap ketganda To‘xtasin Jalilov, G‘anijon Toshmatov, G‘ulomjon Hojiqulov, Abduhoshim Ismoilov kabi sozandalar nomi ijro merosining davomiyligi bilan bog‘liq holda eslanadi [1, 44–46-b.]. Ularni bir xil bezak yoki bir xil kamon harakatiga ega ijrochilar sifatida umumlashtirish to‘g‘ri emas. Har bir ustozning individual belgilari haqida ishonchli xulosa chiqarish uchun uning muayyan yozuvlarini bir xil usul asosida qiyoslash lozim. Tarixiy nomlarni qayd etish ana shunday keyingi izlanishga yo‘nalish beradi. Q. Nazirovning «G‘ijjak sinfi darsligi» sozga oid pedagogik manbalar qatorida alohida o‘rin tutadi [2]. Ushbu maqolada u bibliografik tayanch sifatida ko‘rsatiladi; darslikdan olingan iqtibos 5-

betga havola bilan beriladi. Manbalar bilan bunday ishlash bir kitobdan olingan tarixiy faktni ikkinchi nashrga taxminan taqsimlash xavfini kamaytiradi.

Nola: davomli tovushdagi intonatsion hayot. Nola atamasi cholg‘u ijrosidagi ohangning ichki egilishi, tebranishi va tinglovchiga murojaat ohangini eshittirish bilan bog‘lanadi. Bu yerda barcha tebranishlarni bir xil kenglikdagi vibratoga tenglashtirish maqsadga muvofiq emas. Ijrochi kuyning modal tayanch nuqtasini yo‘qotmasdan barmoq harakatini boshqarishi, ohangning his etiladigan markazini saqlashi zarur. Nola so‘zidagi hissiy ma’no uning musiqiy vazifasini o‘rganishga yordam beradi, ammo his-tuyg‘u darajasini asbobsiz miqdoriy ko‘rsatkich sifatida o‘lchab bo‘lmaydi. Nolani mashq qilishda boshlang‘ich vazifa tovushning aniq pardada va barqaror kamon harakati bilan hosil qilinishidir. Shundan keyingina chap qo‘lning nozik tebranishlari qo‘shiladi. Agar talaba nola boshlashdan oldin parda markazini topmagan bo‘lsa, bezak intonatsion noaniqlikni yashirishi mumkin. Kamon harakati to‘xtovsiz davom etayotgan paytda qo‘lning ortiqcha qisilishi esa jarangning uzilib-uzilib eshitilishiga olib keladi. Shu sabab ikki qo‘lning har bir vazifasini navbatma-navbat, so‘ng birgalikda mashq qilish maqsadga muvofiq. Nolaning badiiy o‘rni kuy bo‘ylab bir tekis tarqatilmaydi. Musiqiy jumla boshlanishida uning juda serob ishlatilishi keyingi rivojning ifoda zaxirasini kamaytirishi mumkin; mazmunan muhim cho‘qqi yoki uzoq ushlanadigan ohangda esa nozik nola kuyga ichki harakat beradi. Bunday qaror vaqt, sur’at, parda va asar xarakteriga bog‘liq. «Har uzun notada albatta nola bo‘lishi kerak» degan mexanik qoida an’anaviy ijroning rang-barangligini cheklaydi.

Q. Nazirov «G‘ijjak sinfi darsligi»da «O‘ng qo‘lda kamonning turli harakatlari natijasida hosil bo‘ladigan» ijro shtrixlarini alohida o‘rganishga e’tibor qaratadi [2, 5-b.]. Nola ustida ishlaganda o‘ng qo‘l harakati tovushning uzluksizligi va tabiiy ifodasini ta’minlashi, chap qo‘l esa bezakning aniq parda asosida yuzaga chiqishiga yordam berishi lozim.

Qochirim: ohang bezagining me’yori va ma’nosi. Qochirim muayyan ohang markazi atrofida qisqa bezakli yurish sifatida tushuntirilishi mumkin. Uning vazifasi oddiy tovush qatoriga imkon qadar ko‘p notani sig‘dirish emas, muhim intonatsiya tomon tinglovchining e’tiborini yo‘naltirishdir. I. Abdullayev milliy cholg‘ularda nola va qochirimning ifoda vositasi ekaniga alohida urg‘u beradi [3, 289–292-b.]. Bu qarash g‘ijjakning o‘ziga xos kamonli tabiatini tahlil qilishda boshlang‘ich nuqta bo‘la oladi. Bezaktagi parda almashish ravshan bo‘lsa ham, uning musiqiy o‘rni noto‘g‘ri tanlanganida kuy so‘zsiz nutqning ma’nosiz tez gapirilishiga o‘xshab qoladi. Qochirimni avval sodda parda harakatida, belgilangan metrik joyda bajarish, so‘ng turli sur’at va zarb xususiyatlariga moslashtirish foydalidir. Talaba bezakdan oldingi va keyingi tayanch tovushni eshita olishi, bezakning qaysi intonatsiyani ta’kidlashini so‘z bilan tushuntira olishi lozim. Bunday topshiriq eshitish va barmoq harakatini bir vaqtda tarbiyalaydi. Nola va qochirim bitta frazada uchrashi mumkin, biroq ularning tabiatini chalkashtirib yubormaslik kerak. Birinchisida davomli tovushning nozik ichki hayoti ustun bo‘lsa, ikkinchisida qisqa melodik burilish aniq eshitiladi. Ular har doim qat’iy ajratilgan hodisalar ham emas: ayrim jonli talqinlarda bir bezak boshqasiga silliq o‘tadi. Shuning uchun ilmiy tasnif ijro tajribasini izohlashi, lekin uni sun’iy bo‘laklarga parchalashi shart emas. Bezakning me’yori ustoz-shogird darsida tinglash yo‘li bilan shakllanadi. Bitta mashqda qochirimni olib tashlab kuyni chalish, keyin uni o‘z o‘rniga qaytarish usuli talabaning eshitish diqqatini kuchaytiradi. Agar ohang harakatining mantiqi bezaksiz holda ham anglashilsa, qochirim uni boyitganmi yoki ortiqcha og‘irlashtirganmi, degan savolni aniqroq qo‘yish mumkin. Bu oddiy tajriba sozandaga texnik ko‘nikmani badiiy maqsadga bo‘ysundirishni o‘rgatadi.

D. Alimova milliy cholg‘u ijrochiligi haqida yozar ekan, nota matni talqinida «nola, qochirim singari bezaklar ham ishlatiladi» deb qayd etadi [4, 153-b.]. Ushbu

kuzatuv bezaklarning mavjudligini tasdiqlaydi, biroq ularning qaysi darajada ishlatilishi har bir g‘ijjak kuyining uslubi va ifoda vazifasiga qarab belgilanadi.

R. Axmedov qochirimni «bitta nota o‘rniga yonma yon turgan notalardan foydalangan holda ijroni boyitish» sifatida tushuntiradi [5, 19-b.]. Bunday bezakni baholashda uning tayanch pardaga qaytishi, usulga mosligi va kuy xarakterini ochishi muhim.

Kamon yuritish va chap qo‘lning o‘zaro muvofiqligi. Kamon yuritish texnikasi g‘ijjakning talaffuzi hisoblanadi: tovush boshi, uning davomiyligi, urg‘u va sukutning yaqinlashuvi shu harakatda eshitiladi. Bir xil barmoq joylashuvida ham kamonning yengil yoki og‘irroq harakati turli badiiy taassurot uyg‘otadi. Shuning uchun asardagi har bir so‘zsiz «jumla»ni oldindan tasavvur qilib, kamon yo‘nalishining qayerda almashishi va qaysi notaga kuch yig‘ilishi aniqlanadi. Natijada texnika musiqiy niyatni amalga oshirish vositasiga aylanadi. Ijro jarayonida chap qo‘l intonatsion yo‘lni chizsa, o‘ng qo‘l shu yo‘lning davomiy tovushga aylanishini ta’minlaydi. Nolada barmoq harakati haddan oshib, kamon bir xil bosimda qolmasa, kerakli jarangga erishilmasligi mumkin; qochirimda esa juda keskin kamon almashuvi bezakning silliqligini buzadi. Biroq bularni yagona «standart bosim» yoki «standart tezlik» bilan hisoblash mumkin emas. Cholg‘uning sozlanganligi, tor turi, ijro registri, akustik sharoit va ansambl tarkibi amaliy qarorga ta’sir etadi. Texnik mashqning badiiy natijasini tekshirish uchun bir jumlani uch ko‘rinishda bajarish foydali: bezaksiz va bog‘langan kamon bilan, nola kiritib, keyin zarur joyda qochirim qo‘shib. Har gal jumlaning boshlanish va tugallanish ma’nosi saqlangani tinglanadi. Bu tartib qo‘llarni mustaqil boshqarish bilan birga ijroning umumiy musiqiy mantiqini yo‘qotmaslikni o‘rgatadi. Mashg‘ulot davomida charchoq yoki og‘riq paydo bo‘lsa, ortiqcha zo‘riqishni kuchaytirmay, texnik usulni qayta ko‘rib chiqish lozim.

Ansambl madaniyati va o‘qitish mezonlari. Yakka ijroda ifodaviy erkinlik kengroq sezilishi mumkin, lekin ansamblda shu erkinlik tinglovchi uchun muvozanatli tuzilishga aylanishi kerak. Asosiy ohangni olib boruvchi g‘ijjakning qochirimi jo‘rnavoz usuliga zid kelib qolsa, badiiy uyg‘unlik zaiflashadi. K. Mirzayevning ansamblga oid o‘quv materiallari sozandalarning birgalikdagi ijrosini ta’limning muhim sohasi sifatida ko‘rsatadi [1, 44–46-b.]. Mazkur maqolada jo‘rnavoz bilan nafasga o‘xshash fraza chegaralarini kelishish, bezakni metr ichida saqlash va yakuniy tovushni birgalikda tugatish tavsiya qilinadi. Nola va qochirimni baholashda uch jihatni farqlash zarur: ohang asosi qanchalik to‘g‘ri eshitildi; bezak qaysi musiqiy fikrga xizmat qildi; kamon harakati natijani qanchalik silliq va aniq ta’minladi. Bu savollar yosh sozandaga ko‘proq bezak qo‘llagani uchungina yuqori baho berishni cheklaydi. Ayniqsa sekin kuyda har bir o‘rinsiz bezak aniq eshitilishi, tez harakatda esa shoshqaloqlik intonatsiyani xiralashtirishi mumkin.

I. Abdullayev bezaklarning «musiqiy asar mazmuni hamda yo‘nalishiga mos» bo‘lishi zarurligiga urg‘u beradi [3, 289-b.]. Shu nuqtayi nazardan, ijro mahoratini bezaklarning soni emas, ularning ohang mantiqiga muvofiq qo‘llanishi belgilaydi.

Taqdim etilayotgan o‘quv ketma-ketligida talaba avval tayanch parda, toza tor jarangi va barqaror kamonni o‘zlashtiradi. Keyingi bosqichda uzoq tovushda nola, undan so‘ng qisqa melodik burilishlarda qochirim mashq qilinadi. Nihoyat bu vositalar muayyan kuyga va ansambl sharoitiga ko‘chiriladi. Har bosqichda audio qayd, ustoz fikri va talabaning o‘zini tinglashi taqqoslanishi mumkin. Bu taklifning samaradorligini alohida tajribaviy guruhlarda tekshirish kelgusidagi tadqiqot mavzusidir. Metodik tavsiyalar 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval. G‘ijjakning asosiy ifoda vositalarini baholash bo‘yicha metodik tavsiyalar.

Badiiy vosita	**Tekshiriladigan belgi**	**Mashg‘ulotdagi topshiriq**
Nola	Parda markazi saqlangan holda ohang tebranishi	Bir tovushni avval tekis, keyin nozik nola bilan ijro etish
Qochirim	Bezakdan oldingi va keyingi tayanch parda	Bir melodik burilishni bezaksiz va bezak bilan solishtirish
Kamon	Tovushning boshlanishi, silliqligi va tugashi	Bir jumlani turli kamon taqsimida chalib eshitish
Ansambl	Bezakning umumiy usul va yakunga mosligi	Jo‘rnavoz bilan fraza chegaralarini kelishib ijro etish

Xulosa. An’anaviy g‘ijjak ijrochiligida nola, qochirim va kamon yuritish bir-biridan mustaqil namoyish etiladigan texnik bezaklar majmui emas. Nola davomli tovushga ichki ifoda baxsh etadi, qochirim ohangning ayrim intonatsiyalarini ajratadi, kamon esa ularning eshitiladigan boshlanishi, oqimi va yakunini boshqaradi. Har uch vosita kuyning parda-ritmik negizi va musiqiy jumlasi bilan muvofiqlashganidagina badiiy ta’sirga erishiladi. Tarixiy sozlash variantlari va individual ijro maktablari mavjudligi bitta universal bezak retseptini belgilashga yo‘l qo‘ymaydi. O‘qitishda parda aniqligi, ma’noli ornamentika, kamon nazorati va ansambl mosligini bosqichma-bosqich birlashtirish ilmiy hamda amaliy jihatdan asosli yondashuvdir. Keyingi izlanishlarda ustozlar yozuvini notaga ko‘chirish, bezak turlarini muayyan registrlarda qiyoslash va talabalarning mustaqil ijrosini baholash mezonlarini tekshirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirzayev K. Sozandalar ansambli : o‘quv qo‘llanma. Toshkent : Navro‘z, 2020. 140 b. URL: https://api.unilibrary.uz/storage/PublisherResourceFile/416029/images/1701776560.pdf (murojaat sanasi: 09.11.2026).
2. Nazirov Q. G‘ijjak sinfi darsligi : oliy musiqa ta’limi muassasalari uchun darslik. Toshkent : Musiqa, 2013. 52 b. ISBN 978-9943-307-56-8. URL: https://library.dtpi.uz/en/adabiyot/gijjak-sinfi-darsligi (murojaat sanasi: 09.11.2026).

3. Abdullayev I. Milliy cholg‘ularida nola va qochirimlardan foydalanish // Oriental Art and Culture. 2023. 4-jild, № 6. B. 289–292. URL: https://paper.researchbib.com/view/paper/391461 (murojaat sanasi: 09.11.2026).
4. Alimova D. Milliy cholg‘ularida nola va qochirimlardan foydalanish // Modern Science and Research. 2024. 3-jild, № 10. B. 151–156. DOI: 10.71337/inlibrary.uz.science-research.44198. URL: https://inlibrary.uz/index.php/science-research/article/view/44364 (murojaat sanasi: 09.11.2026).
5. Axmedov R. Sozandalar ansambli : o‘quv qo‘llanma. Qo‘qon : O‘zDSMI Farg‘ona mintaqaviy filiali, 2023. 240 b. URL: https://api.unilibrary.uz/storage/PublisherResourceFile/459995/images/1707117690.pdf (murojaat sanasi: 09.11.2026).

References

1 Mirzayev, K. *Sozandalar ansambli: o‘quv qo‘llanma* [Instrumental Ensemble: A Study Guide]. Toshkent: Navro‘z, 2020. 140 pp. https://api.unilibrary.uz/storage/PublisherResourceFile/416029/images/1701776560.pdf. (in Uzbek)
2 Nazirov, Q. *G‘ijjak sinfi darsligi: oliy musiqa ta’limi muassasalari uchun darslik* [G‘ijjak Performance: A Textbook for Higher Music Education Institutions]. Toshkent: Musiqa, 2013. 52 pp. ISBN 978-9943-307-56-8. https://library.dtpi.uz/en/adabiyot/gijjak-sinfi-darsligi. (in Uzbek)
3 Abdullayev, I. *Milliy cholg‘ularida nola va qochirimlardan foydalanish* [The Use of Nola and Qochirim in Traditional Instrumental Performance]. *Oriental Art and Culture* 4, no. 6 (2023): 289–292. https://paper.researchbib.com/view/paper/391461. (in Uzbek)
4 Alimova, D. *Milliy cholg‘ularida nola va qochirimlardan foydalanish* [The Use of Nola and Qochirim in Traditional Instrumental Performance]. *Modern Science and Research* 3, no. 10 (2024): 151–156. https://doi.org/10.71337/inlibrary.uz.science-research.44198. (in Uzbek)
5 Axmedov, R. *Sozandalar ansambli: o‘quv qo‘llanma* [Instrumental Ensemble: A Study Guide]. Qo‘qon: Fergana Regional Branch of the Uzbekistan State Institute of Arts and Culture, 2023. 240 pp. https://api.unilibrary.uz/storage/PublisherResourceFile/459995/images/1707117690.pdf. (in Uzbek)